

Märklig kulturgärning av Sörmlands-spelman

Vid Södermanlands spelmansförbunds jubileum på Julita skans i midsommar kommer publiken otvivelaktigt att snart lägga märke till en livlig och energisk spelman, som i sin österåkersdräkt på ett synnerligen medryckande sätt kommer att leda allspelnings och sitt spelmanslags framträdande.

Det är eldsjelen i Södermanlands spelmansförbund, dess ordförande och tillika vice ordförande i Sveriges riksspelmansförbund, folkskollärare Gustav Wetter, Katrineholm. Denne, jämte fyra andra veteraner nämligen Seth Karlsson, Vinäs i Småland, Arvid Johansson, Katrineholm, Erik Ekelund, Eskilstuna och C. G. Axelsson, Flodafors, var med och bildade Södermanlands spelmansförbund vid midsommaren 1925. Samtliga kommer att närvara vid jubileet och naturligtvis medverka i programmet.

Hr Wetter omtalar för NA-NT, att han sedan 1939 är förbundets ordförande. Förbundet är Sveriges andra i storleksordning med 268 medlemmar. Sveriges riksspelmansförbund har drygt 2.000 medlemmar. Hr Wetter berättar, att han var ganska pessimistisk angående bygdemusiken till att börja med, men detta visade sig vara obefogat, då utvecklingen tvärtom gick i positiv riktning. Intresset för folkmusiken har hållits vid makt inom förbundet, vilket olika stämmor ger besked om, då spelmännen samlas i stora skaror och under otvungen stämning spelar kända och okända tondiktarens låtar.

FRAN GRÄNNA

Hr Wetter härstammar från Gränna i Småland och redan som 14-åring, iförd den vackra Unnaridsdräkten, deltog han i sin första spelmansstämma. Denna premiär begicks i Värnamo. Musiken har alltid varit hans intresse och då speciellt bygdemusiken, har varit hans hjärta närmast. Väl kommen till Södermanland var han 1925 med och bildade Södermanlands spelmansförbund och har sedan varit med vid ett otal spelmansstämmor, större och mindre.

Hr Wetter berättar vidare att folkmusiken har djupa rötter i Södermanland och då speciellt i Vingåker. Under 1600- och 1700-talen var nyckelgigan det vanligaste instrumentet i denna del av landskapet. En mycket välkänd spelman var på denna tid Per Hillerström. På repertoaren var polskan den vanligaste och bland dessa förekom såväl sextondels- som åttondelspolskor. Valsen, som hör bygdemusiken till i hög grad, var till övervägande del av åttondelstyp, men det finns på sina håll även en annan form, som mera närmar sig wienervalsen.

Redan tidigt kom landskapets folkmusik att bli föremål för forskning och uppteckning. Sålunda utkom i tryck år 1876 en samling: 160 Polskor, Visor och Danslekar, upptecknade i Södermanland under åren 1823-35 samt satta för piano av Anders Gustaf Rosenberg. Denne var på sin tid organist i Lilla Mellösa och flyttade sedermera till Nora. Under årens lopp har olika samlingar utgivits och bland dessa märkes i det rikhaltiga arkivet ett stort bidrag sammansatt av amanuens Olof Andersson, Stockholm. Han samlade under åren 1935-36 726 melodier direkt upptecknade efter spelmän från Södermanland.

I förbundets arkiv finnes f. n. över 2.000 melodier från vårt land-

rad spelmän från v:a och mellersta Södermanland. Bygdens störste spelman, August Widmark, levde och verkade på 1800-talet i sin ungdom i Ö:a Vingåker och på äldre dagar i V:a Vingåker. Från honom och hans elever har hr Wetter många melodier upptecknade och Widmark bildade i många år så att säga skola för folkmusiken. Katrineholms spelmanslag reste 1948, 70 år efter Widmarks död, en minnessten vid L:a Kulltorp i V:a Vingåker, där spelmannen bodde senare åren av sitt liv.

FESTLIGA EPISODER

Många festliga episoder erinrar sig hr Wetter från de gångna åren. Bland annat vill han berätta om Axel Fredrik Bergström från Tystberga, som var med redan 1925, en fin och rar gubbe i nyborstad bonjour och med småtrevliga låtar. Gamle Bergström spelade sin gökpolska och gol för kungen, som hedrade spelmansstämman i Malmköping 1931 med sin närvaro. Hans majestät satt länge och hörde på, mycket road och intresserad, och till tack skakade han sedan hand med de äldre spelmännen. Han frågade då, vem det var som gol. "Det var allt jag det, Ers Majestät", sade Bergström och sträckte på sig. "Det gjorde Du bra", sa kungen och klappade gubben på axeln. Men Bergström tyckte dock, att det inte gått så bra. Han utförde nämligen sin gökpolska på det viset, att han själv gol som en riktig gök i det rätta ögonblicket i gökpolskan, och det hade inte gått så bra, eftersom han var förkyld. Detta ville han tala om, och därför sa han till Hans Majestät: "Det gick dåligt att spela idag, Ers Majestät, för jag är liksom lite skrövluger i halsen." Kungen skrattade mycket gott och gav Bergström ändå mera beröm och ännu en klapp på axeln. — Efteråt var Axel Fredrik mycket stolt över det kungliga berömmet och ville spela upp och gala för andra gången.

OTALIGA STÄMMOR

Otaliga är de spelmansstämmor hr Wetter varit med att arrangera. Man blir härdad med åren, säger han med glimten i ögat. För man exempelvis 50 förhandsanmälningar till en stämma, så blir det verkliga antalet många gånger både fyr- och femdubblat. Men så är det nu en gång med spelmännen och däri ligger charmen, vilket gör att spelmansstämmorna är så oerhört populära. Mycket arbete har han nedlagt inom spelmansförbundet och det blir för mycket för mig, säger hr Wetter, särskilt nu på äldre dagar. Men den som känner honom vet med sig, att han kommer att leda sitt spelmanslag i många år ännu. Med glädje ser hr Wetter fram mot spelmansträffen i Julita skans, där han får sammanträffa med de gamla kämparna från många stämmor. Bland dessa märkes Ivar Hultqvist från Östergötland, Yngve Laurell från Kristinehamn, Bertil Rydberg, Örebro, m. fl. Avslutningsvis berättar hr Wetter, att folkmusiken har ett stort utrymme hos vårt folk och att det finns inget land i världen som har lagt ned så mycket pengar på uppteckning och publicering av liknande melodier. Sörmlands spelmansförbund har utgivit tre olika notböcker på dessa låtar och han hoppas att de kommer att ofta spelas ej bara inom vårt landskap utan över hela landet. Må det bli till gagn för kommande